

ФЕНОМЕН РЕЛІГІЙНОСТІ ТА ОСОБИСТІСНІ АСПЕКТИ ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ З ПОЗИЦІЙ ПСИХОЕМОЦІЙНОГО САМОРЕГУЛЮВАННЯ

Українське суспільство знаходиться в процесі докорінних змін, які торкнулись майже всіх сфер життя. Але в першу чергу – сфери цінностей, смисложиттєвих орієнтацій, духовних домінант суспільства. Злам попередньої ціннісної системи та відбудова нової – болісний та довготривалий процес, який віддзеркалюється у свідомості широких верств населення, і в першу чергу – підростаючого покоління, осіб юнацького віку. Це пов'язано з особливостями цього вікового періоду, необхідністю наслідування зразків поведінки, побудови власного світогляду, системи ціннісних та духовних пріоритетів. Одним з головних чинників розвитку суспільної моралі і ціннісних настанов молодого покоління, ціннісного та смисложиттєвого вибору може бути релігія, віра. Сформований ціннісний, духовний стрижень людини є запорукою її саморегулювання на всіх рівнях. Як вказують Шилер та Левін, зріла внутрішня релігійність сприяє формуванню у суб'єкта позитивних психологічних відношень зі світом, що у свою чергу сприяє захисту особистості від стресових впливів середовища [цит. за 2]. Після багатьох десятиріч формування в радянському союзі атеїстичного світогляду феномен релігійності, релігійної віри сьогодні вивчається в психології.

Дж. Картер виділяє низку моделей взаємовідносин психології та релігії: психологія проти релігії; психологія та релігія паралельно; психологія релігії; психологія, що є інтегрованою з релігією [1]. І зараз все частіше використовуються дві останні моделі. За останні десятиріччя значно збільшився вплив релігії на суспільну свідомість. Це, безперечно, позитивний фактор, який сприяє розвитку моральності та духовної сфери сучасної молоді, але, поряд з цим ми можемо спостерігати міцний негативний вплив з боку засобів масової інформації, нав'язування молоді сумнівних зразків так званої «мас-культури», в якій пропагується культ грошей, безсоромності, індивідуалістичних та прагматичних «цінностей». Оскільки проблема виховання підростаючого покоління є ключовою у всі часи, і особливо, у епоху цифрових технологій та все зростаючого інформаційного навантаження на свідомість молоді людини, ми встановили за ціль вивчити феномен релігійності осіб юнацького віку, їх особистісні аспекти та ціннісні пріоритети, що дозволять прогнозувати вірогідність їх смисложиттєвого вибору та самовизначення.

У дослідженні взяли участь 60 респондентів юнацького віку, студенти 1-2 курсів Луганських вузів. Нами використовувались: бесіда, спостереження та

комплекс психодіагностичних методик, а саме: методика визначення структури індивідуальної релігійності за І. Мягковим, Ю. Щербатих, М. Кравцовою; Фрайбургський особистісний опитувальник для діагностики станів та властивостей особистості; методика дослідження емпатії за Юсуповим; методика вивчення ціннісних орієнтацій за М. Рокичем. Всі дані були оброблені статистично.

Аналіз структури індивідуальної релігійності довів, що у жодному випадку не було зареєстровано її високого рівню. У 66 % респондентів ми спостерігали середні показники індивідуальної релігійності, причому, у більшості випадків досліджувані зв'язували феномен релігійності з можливістю людини знайти пораду та співчуття у скрутній ситуації (50 %) і у меншості випадків релігійна віра респондентів була пов'язана з гносеологічним пошуком та внутрішньою потребою душі.

У 44 % респондентів були виявлені вкрай низькі показники індивідуальної релігійності чи її відсутність взагалі. В цілому, у 79 % представників цієї підгрупи ми спостерігали тенденцію розглядати віру як взірець для формування суспільної моралі; однак, це не завжди стосувалось їх власної системи цінностей.

Надалі ми розглядали всі наступні дані з урахуванням отриманих результатів індивідуальної структури релігійності. У підгрупі з її середнім рівнем показники емпатії та Фрайбургського опитувальника також знаходились у межах середніх значень, що свідчило про відносну врівноваженість провідних властивостей і станів; дещо підвищеними були дані за 9 шкалою (особистісна відвертість). В структурі термінальних цінностей у осіб з середнім рівнем релігійності на перші позиції виходили здоров'я, любов, щасливе сімейне життя, впевненість у собі, воля. Але, на жаль, такі цінності, як творчість, мудрість, щастя інших, краса природи та мистецтва опинялися на непрестижних позиціях.

Показники особистісного опитувальника у підгрупі осіб з низькими даними рівня індивідуальної релігійності чи за її відсутністю були дещо іншими: зареєстровані високі показники за шкалами: 4 (дратівливість – 50%); 7 (реактивна агресивність – 58%); 8 (сором'язливість – 42 %), що свідчить про невірноважений емоційний стан зі схильністю до афективного реагування і деяку емоційну скутість. Це підтверджувалось й наявністю зворотних кореляційних зв'язків між показниками рівня релігійності та даними таких шкал, як: дратівливість ($r = - 0,45$); реактивна агресивність ($r = - 0,40$). Дані, що були отримані за допомогою інших методик, практично не відрізнялися від попередньої підгрупи.

Отже, особам з низьким рівнем індивідуальної релігійності чи за відсутністю останньої, притаманні: емоційна невірноваженість зі схильністю до афективного реагування, емоційна скутість, що може бути маркером

тривалого стресового стану особистості і пояснюватися відчуттям глибинної психологічної беззахисності людини, яка не має віри та екзистенційної підтримки, а отже – ефективних механізмів самокерування власними психоемоційними станами.

Також при низькому рівні релігійності спостерігається середній рівень емпатії, який більш за все виражений за шкалою «емпатія до героїв художніх творів» (92%), що свідчить про те, що випробуваним простіше співчувати своїм улюбленим героям з книжок та фільмів ніж батькам чи дітям.

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновок про те, що в юнацькому віці спостерігається знижений рівень релігійності, що призводить до підвищеної агресивності, хиткої системи цінностей та так само проявів холодності і досить низьких показників співчуття по відношенню до батьків, дітей, тварин, людей похилого віку.

Наша робота вимагає подальшого вивчення, але вже на даному етапі видно, що необхідні профілактичні заходи та пропаганда як толерантного і емпатійного ставлення до навколишнього світу, а також й до усвідомлення та переоцінки власних ціннісних пріоритетів і життєвих позицій сучасної молоді.

1. *Белорусов С.А.* Психология духовности, веры и религии – [Електронний документ] – Режим доступу: <http://www.aquarun.ru/psih/relig/relig4.html>;
2. *Груздев Н. В., Спивак Д. Л.* Религиозно-психологические ориентации современных россиян и американцев: новые данные // Точки/Puncta. Т. 4, №3—4, 2004. С. 274—284;
3. *Мягков И. Ф., Щербатых Ю. В., Кравцова М. С.* Психологический анализ уровня индивидуальной религиозности // Психологический журнал. - Том 17 №6 1996 г. С.120-122